

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. II. De Divisionibus Iustitiæ & Iuris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

menta Ecclesiae &c. interdum autem oritur à legibus humanis, ut jus ad hereditates obtinendas &c. Et de jure sic sumptum (prout ordinariè sumitur) in sequentibus agitur, ubi de dominio & aliis speciebus illius.

6. Discutitur vulgata descriptio Iuris, ipsius uberioris declaratur.

Notandum verò in præfata juris descriptione, est vulgata apud Lessium, Wiggers, Castro Palao & alios, contra regulas bonæ descriptionis poni injuriam, æquè ignotam; quæ non sine vitioso circulo postea definitur, juris alieni violatio. Ut proinde videatur in rigore omittenda, sitque facilius plerumque jura cum injuriis in speciali dignoscere, quam generalem juris rationem assignare. Potestas itaque, quam jus importat, & per quam distinguitur à quavis alia facultate, debet intelligi peculiaris, cujus nimirum realis violatio constituit inæqualitatem restitutione reparandam. Quando autem id fiat, ex legibus, Doctoribus, & præsertim puro dictamine rationis naturalis est colligendum. Supponit verò potestas ista specialem connexionem subiecti cum objecto potestatis, ut hoc propterea censeatur quodammodo suum, suisque commotis servire debeat. Propter quod etiam potest hujusmodi de objecto immediato juris disponere, eoque rationabiliter invito, nemo alius. Qui insuper stringitur isti potestati non obviare, non præcisè quia sequeretur violatio virtutis, v.g. charitatis &c. sed quia hoc exigit per se ipsa potestas. Vi cujus competit quoque actio alterum compellendi, etiam independentè à potestate regitiva (qualis est in superioribus vel parentibus, qui eatenus compellere possunt subiectos, uti ad obediendum, sic & ad alios bonos mores, & eatenus ad præstandum superioribus, parentibus, uti & aliis honorem) quæ præterea respicit, non tam commodum regentium, quam bonum ipsorum subiectorum vel communitatis: secus est de potestate dominicali in seivum; de quo tamquam suo dominus ad propria commoda disponit.

7. Quodnam sit objectum formale iustitiae.

Ex dictis colligitur I. Objectum formale iustitiae esse, ut primo modo sumptum, seu potius honestatem, quæ relucet in servanda æqualitate debita. Iustitia enim ex propria sua ratione inclinatur in hoc, ut quod iustum est, fiat, seu ut æquale juri sive potestati alterius, adeoque debitum alteri ad æqualitatem tribuatur; idque quia debitum est, ratioque particularis honestatis id exigit. Quod debitum ulterius fundatur in jure alterius; huic enim debetur quidpiam, eo quod jus ad hoc habeat. Objectum autem materiae sunt actiones, quibus hujusmodi debita æquales ponuntur, v.g. solutio pretii, redditio mutui &c.: harum autem actionum objectum seu materiae sunt re motum & mediatum objectum iustitiae.

Quodnam materiae.

Qui respiciatur specialis honestas in objecto iustitiae.

In hoc ipso porro est specialis & ab aliis distincta honestas, adeoque virtus specialis: consentaneum enim est rationi, ac

Herincx Sum. Theol. Pars III.

laude dignum tribuere, quod jure alteri debemus, oppositumque est planè rationi dissonum, neque in aliis virtutibus eadem, sed diversa consonantia cum ratione reperitur.

Colligitur II. hanc virtutem esse ad alterum, ut satis patet. Unde sibi ipsi nil quicquam debet proprio aut stricto jure; neque actum iustitiae erga seipsum proprie exercere quis potest: honestas namque iustitiae consistit in hoc, quod quis det alteri id, quod ipsemet debet. Quamvis desiderare aut consulere alteri, ut debitum solvat, & jus cuique adeoque mihi tribuat, ob honestatem iustitiae, potest reduci ad iustitiam, & ab eodem habitu procedere; prout ex sententia Scotti (de qua Tract. de Deo disp. 7. q. 7. num. 55.) castitas secundariò inclinatur, ut etiam alius in se medium castitatis servet.

Pro hinc notandum iustitiam versari circa actiones peculiariori ratione, quam fortitudo & temperantia: non enim, uti hæc, curat principaliter, ne nimium timeamus, irascamur, concupiscentias tantis sequamur &c. sed ut statuatur aut servetur æqualitas debita. Quod si prædictæ passiones hoc impediunt (prout interdum passiones gulae & similes sunt occasio, ne debita solvantur &c.) sunt tollendæ, partim præsidio virtutum correspondentium, partim per accidens & secundariò per ipsam iustitiam, quæ ex proprio motivo intendens servare æqualitatem, vult consequenter media ad id necessaria seu opportuna, adeoque moderationem passionis impediens æqualitatem intendit.

8. Nemo sibi ex iustitia proprio quidquam debet.

Quid censendum de desiderio honestæ iustitiae.

9. Versatur circa actiones potius, quam temperantia & fortitudo. Quæ versatur circa passiones.

QUESTIO II.

De Divisionibus Iustitiae & Iuris.

CLEBERRIMA iustitiae divisio est in Commutativam & Distributivam. Quæ membra plerumque solent ita explicari, ut Commutativa respiciat æqualitatem rei ad rem seu dati & accepti, in commutacionibus (unde commutativa nomen accipit) adeoque ordinet unum privatum ad alterum; distributiva verò respiciat onera & bona communia inter partes ejusdem communitatis distribuenda à Republica vel ejus rectore juxta quorùlibet qualitatem, adeoque spectat à proportionem eorumdem quoad paupertatem, divitias, vires, doctrinam, merita &c. ac proinde ordinet rem publicam, seu ejus rectores ut sic, ad privatos.

10. Divisio Iustitiae in Commutativam & Distributivam qui ordinatur explicatur.

Unde communiter dicitur iustitiam commutativam respicere proportionem arithmetica, in hoc consistentem, quod quantum acceptum est, tantum detur, v.g. si centum mutuo data, centum reddantur, non consideratà dignitate aut diversâ qualitate personarum. Iustitia verò Distributiva

11. Ista proportionem arithmetica, hæc geometriacam quæ servet.

tiva respicere dicitur proportionem Geometricam, quæ est similitudo inter ipsas proportionem; ita sit qualis est proportio inter paupertatem, divitias, merita &c. personarum inter se ab una parte, talis sit proportio inter bona, officia &c. illis conferenda ex alia parte. Unde hæc forma servatur, si quædam bona distribuendo inter cives pauperes, uni detur plus, alteri minus, pro qualitate paupertatis: si distribuendo officia, capacioribus, & magis meritis majora distribuuntur, aut hi aliis præferantur. Quare sicut arithmetica spectat, quis numerus alteri ex æquo respondeat, sic iustitia commutativa, quod alteri ad æqualitatem præstandum. Sicut autem attendit Geometria proportionum inter se similitudinem, ut quæ est v. g. proportio inter duas bases, eadem sit inter duas columnas; sic distributiva iustitia facit, ut quæ est proportio inter personas, eadem sit inter onera & bona communia.

12. *Distributiva non semper versatur circa plures personas.*
Nihilominus Iustitia distributiva non necessario semper respicit plures personas: etsi enim vacet unicum commune bonum v. g. beneficium, quod non est divisibile, adhuc circa illud uni conferendum versatur iustitia distributiva; quantumvis non sit alius competitor. Quamvis tunc eatenus in radice locum habeat prædicta proportio, ut si plures concurrerent, dignior esset præferendus.

13. *Quædam virtutes observant in æquum proportionem Geometricam.*
Præterea observantia istius proportionis Geometricæ quando bona pluribus sunt distribuenda, non est peculiare munus iustitiæ, sed in omni virtutum materia locum habere potest: nam & amicitia inter amicos, & observantia inter dignitate præditos, & pietas inter patriam & sanguine junctos, & misericordia, liberalitas, magnificentia, gratitudo inter beneficiarios, & veritas inter eos, quibus loquimur, & iustitia legalis inter communitates, quibus instar partium obligamur, & commutativa inter creditores, quibus ratione accepti obstringimur, ac denique vindicativa inter eos, quos puniendi jus obtinemus, proportionem attendere potest; & quantum unus alium iure amicitie dignitatis, cognitionis, beneficii recipiendi, inveniendæ & sciendæ veritatis, connexionis inter totum politicum & partem, commutationis dati & accepti, aut delicti reatu excedit, tanto plus reciproci amoris, honoris, reverentiæ, beneficii, scientiæ veritatis, civiæ fidelitatis, dati pro accepto impendatur, aut tanto plus poenæ pro delicto infligatur.

14. *Idemque, specialim in ipsa iustitia commutativa declaratur.*
Quod in iustitia commutativa declaratur exemplo: si enim testator relinquat aliqua bona, lex v. g. determinatis pauperibus, pro rata paupertatis distribuenda, tenetur ex iustitia commutativa plus pauperioribus quam aliis cum proportionem Geometrica dare. Si creditor nequeat omnibus creditoribus satisfacere, debet singulis ali-

quid prærata dare, sic ut cum proportione geometrica plus accipiant, quibus plus debetur. Manet itaque observantiam hujus proportionis non esse propriam iustitiæ, nec materiam speciei virtutis, etsi in iustitia distributiva potissimum locum habeat.

15. *An vel quæ propria iustitiæ distributiva habeat.*
Unde honestas propria iustitiæ distributivæ sita est in hoc, quod dignum sit ac debitum, ut qui reipublicæ curam habet, bona communia pro qualitate & capacitate ac meritis concivium distribuat. Verum hoc debitum non est strictum seu juris respectu ipsorum civium. Ideoque si dignior non præferatur minus digno, non tenetur collator officii ad restitutionem, sive ipsi digniori, sive etiam rei publicæ, cui stricto juris debito non se obligasse videtur, quantum ad omnia utiliora, sed tantum ad necessaria pro communis boni conservatione procuranda. Si autem planè indignis bona hujusmodi distribuatur, tenetur quidem ad damnorum reparationem respectu communitatis, & consequenter peccat contra iustitiam commutativam respectu ejusdem, quatenus agit contra servitium ex iustitia communitati, à qua stipendium accipit, præstandum. Attamen quatenus præcise ipsius velut capitis & præcipui membri communitatis est bonum commune in alia membra influere, & non servat ordinem & proportionem, agit juxta *Smising Tract. 3. de Deo disp. 4. num. 75.* contra iustitiam legaleam (de qua statim) quæ sicut membra communitatis obligat & ordinat ad sua bona privata referenda in bonum commune, sic rectorem ad bona communia distribuenda membris communitatis.

16. *Quæ sit est iustitia specialis & propriè dicta.*
Unde iustitia distributiva quatenus distincta à commutativa non est strictè dicta, sed tantum analogicè iustitia. Ita cum ait solidè & doctè *Smising sup. num. 72. & sequens Buridanum 7. Ethic. q. 7.* & probans non esse contra mentem Antiquorum, signanter *D. Thomas & Scoti.* Ac proinde iustitia commutativa sola est propriè dicta & specialis iustitia, utpote sola respiciens strictum jus ad æqualitatem dandum, in quavis materia velicetur, & sive inter privatos, sive inter privatam & personam publicam seu rectorem communitatis: quæ differentia per accidens se habet.

17. *Quid legitime Legale.*
Solet hic præterea agi de Iustitia Legali: quæ & generalis dicitur; Estque juxta *D. Thom. q. 58. art. 5.* virtus, quæ membra reipublicæ inclinatur ad curandum bonum totius. Quamvis hoc nomine videatur *Aristoteles 5. Ethic.* intellexisse complexionem omnium virtutum, quibus conspiciam legibus obtemperat, addens de ea in Proverbio dici, *Iustitia in se virtutes complectitur omnes.* Quem tamen *D. Thomas sup. art. 6.* explicat de continentia virtuali, quatenus iustitia legalis omnem virtutem ad bonum commune ordinat, & in eum finem actus aliarum virtutum imperare potest.

Iustitia

Qui distin-
guatur a
justitia stri-
ctè dicta.

Justitia porro legibus distinguitur à ju-
stitia strictè dicta, utpote non respiciens
strictum debitum, ad aequalitatem, nec ob-
ligans (si violetur) ad restitutionem. Quod
si obligatio hæc addit, erit ipsius justitiæ
commutativæ, quæ v.g. obligantur privati
non auferre bona spectantia ad communi-
tatem.

18.
Qui a pie-
tate,

Distinguitur à pietate, quod hæc incli-
net ad reddendum vices patriæ tamquam
secundario parenti (de pietate enim, quæ
redduntur vices parentibus non potest esse
quæstio) quia nos aliquo modo genuit,
aluit &c., et si de facto simus alteri rei publi-
cæ incorporati. Justitia autem legalis præ-
cisè spectat, quod simus membrum poli-
ticum reipublicæ, sive in ea simus nati, si-
ve non. Quare dum in alteram rem publi-
cam quis est adscriptus, non obligatur legi-
bus patriæ quoad personam (quoad bona
ibi sita, potest habere aliquam subjectionem)
adeoque ei non colligatur tamquam
pars politica; & tamen semper manet ei
unitus tamquam principio ortus sui.

19.
Qui ab
obediencia.

Ab obedientia distinguitur, quod hæc
fit inferioris ad superiorem quæ talem. Se-
cus est de justitia legali, quæ aliàs non esset
in Principe, in quo tamen dicitur esse prin-
cipaliter: sed est partis ad totum seu uni-
versum corpus, ob quod universalis dicitur.
Ex hac tamen obligatione justitiæ le-
galis (quæ juxta *Smising sup. q. 4.* est specia-
lis quædam fidelitas, unitiva plurium in
unum corpus, seu unam societatem, dicitur-
que ab ipso fidelitas socialis) oritur in par-
tibus minus principalibus obligatio obe-
dientiæ ad partem principalem, seu caput
corporis politici; ut notat *Smising sup.*
num. 43.

Justitia
vindicativa
non est stri-
ctè dicta
justitia.

Prædictis Justitiæ speciebus accenseri
solet justitia vindicativa: quam constat non
esse similiter justitiam strictè dictam, nisi
quatenus vindicationi potest immisceri ju-
stitia commutativa. Quare etiam inter partes
potentiales justitiæ recenseri solet, de qui-
bus postea agetur. Videri potest *Smising*
Tract. 3. de Deo lib. 4. m. 77. & 78.

20.
Jus aliud
ad rem,
aliud in re.

Jus, sive potestas legitima, dividitur in
jus ad rem, & jus in re. Quæ divisione uti-
tur Pontifex *Clem. unic. circa finem, de Se-
quest. Possess.* Jus ad rem dicitur, quo ipsa
res pondum est affecta seu obligata. Quod
proinde potest esse circa rem nondum exi-
stentem, fructus in fundo proprio nascitu-
ros. Estque jus obtinendi jus in re, solum-
que tribuit actionem personalem, seu in
personâ, ut tibi procuret rem ad quam habes
jus. Tale jus est, quod competit alicui
per electionem, prædicationem ad aliquod
beneficium; collationem ante acceptatio-
nem, emptionem, donationem, stipulatio-
nem &c. ante traditionem.

21.
Posterior
explicatur

Jus in re est, quod rem sibi devinctam
seu obligatam habet. Unde non est nisi ad
rem existentem; & tribuit actionem rea-

lem, seu in ipsam rem, quæ nimirum transi-
tum onere, quo est affecta, sic ut judiciali-
ter peti possit à quovis possessore *L. Offi-
cium §. ff. de rei vindicatione.* Potestque hoc
jure præditus de re (quatenus est juris ip-
sius) disponente, nec alius potest dispositio-
nem impedire; nisi per accidens, quando
v.g. foret dispositio noxia disponenti vel
alteri. Tale est jus, quod quis habet ad rem
per emptionem, aliosque similes contra-
ctus, secutâ traditione, ad beneficium per
collationem secutâ acceptatione; ad heredi-
tatem per testamentum aut successorem
ab intestato, secutâ acceptatione seu tradi-
tione hereditatis. Quare patet hoc jus esse
firmius jure ad rem, & hoc facilius amitti,
ut observat *Wiggers c. 3. dub. 2. num. 5.* ci-
tans *Glossam in Clem. unic. de Clericis conju-
gatis.* Sed non est hic titulus inter Clemen-
tinas. Rectius citari potuisset *Gloss. in c. uno
h. tit. in 6.* Potestque jus in re acquiri non
obstante jure alterius ad rem; prout con-
tingit, dum equus duobus venditus, poste-
riori emptori (qui sit dominus) traditur; re-
lictâ priori emptori solâ actione personali
damni in venditorem (ut patet *L. Quoties
15. Cod. de rei vindicatione*) quæ dicitur con-
dictio, uti actio in rem vocatur vindicatio
*l. 4. Inst. Tit. 4. de Actionibus §. Appella-
mus.*

cum suis
effectibus.

Juris in re variae sunt species, scilicet
Dominium, Ususfructus, Usus, Habitatio,
jus pignoris &c. De quibus in sequenti-
bus.

Quæ spe-
cies juris
in re.

QUESTIO III.

De Variis Speciebus Juris.

§. I.

De Dominio.

DOMINIUM juxta communem appre-
hensionem habere censetur, qui ali-
quid habet de quo jure proprio seu citra
alterius commissionem disponente, quodve
gubernare pro nutu possit; quod proinde
ideo ipsius esse censetur. Prout Deus habet
perfectissimum, & inabdicabile omnium
creaturarum dominium; de quibus conse-
quenter ad nutum disponente potest.

22.
Quid do-
minium in
generalis.

Dominium aliud dicitur Jurisdictionis,
estque potestas gubernandi suos subditos;
quos nimirum quis gubernat, ut suos. Quo
excluduntur satrapæ, gubernatores, prore-
ges, & similes, qui ex alterius (qui dominus,
princeps aut rex est) commissione regunt.
Quæ hoc dominium concernunt, in *Tract.
de Legibus* discussa sunt. Aliud dominium
est proprietatis (de quo hic sermo) jus ni-
mirum seu potestas disponenti de re tam-
quam sua, adeoque in proprium commo-
dum. Quare inter hoc & dominium jurif-
dictio-

Quid do-
minium ju-
risdictionis

Quid pro-
prietatis, de
quo hic.